

מאי חנוכה

למהותם של ימי החנוכה
בפנימיות הענינים ובעבודת האדם

פתח דבר

בעזה"ת.

בפרוס עלינו הימים המאירים - ימי החנוכה, דשנת ה'תשע"ב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס "מאי חנוכה".

בקובץ זה ליקוט ביאורים בעניני ימי החנוכה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

קונטרס זה יו"ל במסגרת הקונטרס השבועי 'לקראת שבת' – עיונים וביאורים בפרשת השבוע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו במקומם), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות (במדור "וקבעו שמונת ימי חנוכה" נעזרנו בספר 'פניני מנחם' שי"ל ע"י 'היכל מנחם' ותודתינו נתונה להם ע"כ).

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים, אשר כימים ההם, כן גם עתה יעשה תשועה גדולה ופורקן לעמו ישראל, ונבוא לדביר ביתו – בגאולה האמיתית והשלימה, בעגלא דידן.

בברכת התורה
מכון אור החסידות

ערב ימי החנוכה, ה'תשע"ב

רשימת המקורות

עוסקי תורתך

עיקר קביעות ההג על נס הנצחון הרוחני
ע"פ לקו"ש חכ"ה עמ' 235 ואילך

כהניך הקדושים

נרות חנוכה – "להראות חיבתן של ישראל"
ע"פ לקוטי שיחות חלק ג – חנוכה, ע' 813 ואילך

תורת חיים

להאיר את השכת הגלות
ממכתב ה' דחנוכה תשל"ד

וקבעו שמונת ימי חנוכה

בתירוצי הב"י לקושייתו הידועה, ובדיני מנורה שבמקדש

ע"פ: לקו"ש חט"ו חיי שרה ה, רשימות חוברת קעד, אג"ק ח"א אגרת
נ ואגרת פ.

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים

הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'

והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'

וכל בני משפחתם שיחיו

זאיאנץ

ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:

[ע"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין,

הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

ארץ הקודש United States
ת.ד. 2033
1469 President st.
כפר חב"ד 60840
Brooklyn, NY 11213
טלפון: 03-738-3734 oh@chasidus.net
הפצה: 08-9262674 Tel: 718-534-8673
www.likras.org • oh@chasidus.net

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

ממדת הבית. אך זה אינו, שמדינא ולעיכובא צריך הארון להיות בו מדות מסוימות – “אמתיים וחצי ארכו וגו’” (תרומה שם, יו”ד), ואם לא הי’ בגדר מקום הרי שוב הוא חסר מדות הללו, וממילא בטל כל עיקר תורת הארון. ולכן צריך לומר שבאמת היו מדות הארון בשלימותן ובתוקפן וביחד עם זה לא הי’ ממעט ממדת החלל, נמצא שהתקיימו ביחד שני ענינים סותרים ממש, והן הן דברי הרשב”א.

אשר על פי זה י”ל דכדברים האלה אירע גם בזמן חנוכה עם השמן שמצאו בפך. דכבר כתבנו דזה ודאי שנשרף השמן ונכלה באש המנורה, דבלאו הכי לא נתקיימה כל עיקר מצות ההדלקה, אלא דאעפ”כ לא נחסרה טפה אחת מאותו שמן טהור²⁷, ולכן קיימו בהדלקה של כל לילה ולילה הך דינא דתן לה מדתה דהרי מעולם לא נחסר משהו מן המדה שמצאו בפך. ואם תאמר ממה נפשך אם באמת היתה שריפת וכליון השמן שוב אי אפשר לומר שלא נחסר כלום דהרי זה סתירה מיני’ ובי’. וי”ל שאמנם כן, אי אפשר לומר ואי אפשר להשיג, ומ”מ כן אירע לאבותינו בימים ההם, שמחמת גודל חיבתם של ישראל נעשה להם נס עצום כזה, וכן תהי’ לנו במהרה בימינו כשיעמוד מלך מבית דוד ויבנה ביהמ”ק במקומו, ומקום הארון אינו מן המדה.

תוכן העניינים

עוסקי תורתך

עיקר קביעות החג על נס הנצחון הרוחני ה

יבאר הטעם שהדליקו הנרות בחצרות קדשך ולא במקום המנורה בפנים / הטעם שבסוגיית הגמרא לא נזכר מאומה אודות נס נצחון המלחמה ואילו בנוסח “ועל הניסים” נזכר רק נס נצחון המלחמה / יבאר דעיקר הנצחון דחנוכה בהצלה הרוחנית דבני ישראל

דרכי החסידות והוספות בענין קדושת התורה

כהניך הקדושים

נרות חנוכה – “להראות חיבתן של ישראל יד

השינוי דנרות חנוכה משאר “נרות של מצוה” / תוכן אחד לכל מהלך עניני חג החנוכה / גזירות היוונים, מסירות נפשם של בני ישראל, נס חנוכה ומצוות הדלקת הנרות ביאור ענינם של נרות חנוכה ותוכנם של עניני החג - בעבודת האדם בכלל ובלמוד התורה בפרט

תורת חיים, דרכי החסידות, ופנינים שונים בענין מסירות הנפש דחנוכה

וקבעו שמונת ימי חנוכה

בתירוצי הב”י לקושייתו הידועה, ובדיני מנורה שבמקדש כז

יפרוס הקושיות שיש על תירוצי הב”י, ויפלפל באריכות אי שמן נס כשר למנורה, ובדין תן לה מדתה ועוד מדיני כלי שרת / יציע דרך חדשה בביאור מהות הנס ע”פ דברי הרשב”א בענין נמנע הנמנעות שבחיק הבורא

27. ועיין בשו”ע אדה”ז חאו”ח סתצ”ה קו”א סק”ב. וראה שו”ת אבני נזר או”ח סי’ רלח. התורה והמצוה להרגז’ובי מערכת הבערה. ועוד.

עיקר קביעות החג על נס הנצחון הרוחני

יבאר הטעם שהדליקו הנרות בחצרות קדשך ולא במקום המנורה בפנים / הטעם שבסוגיית הגמרא לא נזכר מאומה אודות נס נצחון המלחמה ואילו בנוסח "ועל הניסים" נזכר רק נס נצחון המלחמה / יבאר דעיקר הנצחון דחנוכה בהצלה הרוחנית דבני ישראל

בנוסח ברכת "ועל הניסים" נאמר: "ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך". וידועה השאלה: מהו זה ש"הדליקו נרות בחצרות קדשך" – והרי מקום המנורה הוא (לא בחצר המקדש, אלא) בהיכל המקדש בפנים?

ובחת"ס כתב לתרץ (בדרשות שלו – סו, א) ע"פ פסק הרמב"ם (הל' ביאת מקדש פ"ט ה"ז) ש"אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן". חזינן, שאין בעי' בהדלקת המנורה בחוץ; ומכיון שהיוונים טימאו את ההיכל ומילאוהו בגילולים אזי "עד שפינו את היכלך וטהרו את מקדשך כו' לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה" (לשון החת"ס שם).

אמנם לכאורה צ"ע בתירוץ:

(א) מפשטות הלשון "באו כו' ופנו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך" משמע שהדלקת הנרות היתה לאחרי שכבר טיהרו את ההיכל ופינוהו מהגילולים. (ב) בפשטות, היוונים הניחו גילולים בכל חלקי ביהמ"ק ולא רק בחצר. וכן מוכח מסתימת הלשון כאן גופא "וטיהרו את מקדשך" (סתם) – היינו שטיהרו את כל בית המקדש. וא"כ, מהיכא תיתי שטהרת העזרה היתה קודם טהרת ההיכל (שלכן הוצרכו להדליק בעזרה דווקא)?

גם יש לדייק במה שנאמר "בחצרות קדשך" לשון רבים, ולא "בחצר קדשך". ובפרט, דלעיל מיני נקט רק לשון יחיד "לדביר ביתך כו' היכלך כו' מקדשך", וכאן שינה הלשון ותפס לשון רבים, "בחצרות".

אף טפה מן השמן שמצאו בכך. איברא, דמ"מ נראה ודאי דבאופן הזה לא היו מקיימין כלל מצות ההדלקה, דהרי אור (ואש) המנורה²⁶ צריך לבוא דוקא מן השמן, וכלשון הכתוב (תרומה כה, ו. ועוד) "שמן למאור" דהיינו שהשמן הוא סיבת המאור, וממילא דבאש של מעלה שקיים מעצמו בלי כליון השמן לא יתקיים כל עיקר מצות הדלקת המנורה. ובעל כרחך שנעשה באמת חסרון בהשמן אשר ממנו האיר המנורה, ושוב קשה מהא ד"תן לה מדתה", כנ"ל.

ו

יציע בדרך חדשה לגמרי, דהננס הי' פלא על גבי פלא – שדלקה האש מן השמן נופא ואעפ"כ לא נחסר ממנו

והנראה לומר בזה, ובהקדים דבריו הנפלאים של הרשב"א (שור"ט סי' תיח), שמביא שם שיטת החוקרים דיש נמנעות בחיק הבורא, היינו דישננס ענינים שהמה נמנעים ובלתי אפשריים בעצם, ומביא משל ממצויאותם של שני דברים סותרים בהדי הדדי, כמו שנאמר שאיש אחד רוכב על החמור ובאותו העת ממש גם אינו רוכב, דלכאורה לא שייכא זאת כלל אפילו ע"י נס, דממה נפשך אם הוא כן רוכב הרי אי אפשר לומר שאינו רוכב, וכן לאידך גיסא, ואיך אפשרי שיהי' באמת רוכב וביחד עם זה באותו נקודת הזמן ממש הרי הוא באמת אינו רוכב, והרי זה מופרך בעצם ולא יצויר גם בדרך נסי'. כן הוא לכאורה וכן הוא שיטת החוקרים שמביא שמה. אבל הרשב"א חולק על זה וס"ל דגם זאת אשר מציאותם של ענינים סותרים הוא בלתי אפשרי הרי זה גופא מחמת שכן נוסד ברצון השי"ת, אבל מציודו אין שום דבר נמנע כלל, וביכולתו הבלתי מוגבלת לקיים שני דברים הפכיים וסותרים ממש. ואם כי אין כח ההשגה יכול לצייר בשום אופן שתהי' כזאת (שדבר אחד יהי' קיים באמת, וביחד עם זה לא יהי' קיים, וגם זה באמת), היינו משום דכח השכל נברא ג"כ בגדרים וגבולים מה שהוא יכול ומסוגל לצייר ולהשיג, ומה שחוץ לגבולים הללו לא יושג בשום אופן, אבל אין זה נוגע כלל למציאות הענינים כפי שהם באמתתם.

ובאמת הדברים מפורשים בש"ס, דהנה ביומא (כא, א. וש"ג) גרסינן "דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה", ופירש"י דהיינו שהארון "אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלום, דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אור לכל רוח כשניתן באמצע בית הכפורת, והרי כל החלל לא הי' אלא כ' על כ' כו' נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום". וביאור הדבר בפשטות הוא, דהיות שכל הגדר של מקום הוא ענין נברא, להכי יכול להתבטל מן הארון בדרך נסי' הך גדר של מקום, וממילא לא הי' ממעט

בנוגע לנס שהי' נבר שרה ורבקה שדלק מלילי שבת לילי שבת – לקו"ש חט"ו ע' 4-183, ושם ע' 186 הערה 30 בסופה.

26. משא"כ: א) בסנה שמפורש וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה (מקום האש, ולא – סיבתו), ב) הא דב"ר הנ"ל אין הכרח שהי' אש טבעי. ועיי"ע

ולכן נראה לומר, שבאמת אין הכוונה כאן להדלקת נרות המנורה – אלא לנרות אחרים שהדליקו בתור הליל ושבת להשי"ת;

דהנה, מצינו שע"י הדלקת נרות בא לידי ביטוי ענין ההילול לה', וכמו שנאמר (ישעי' כד, טו): "באורים כבדו ה'". וכמובא להלכה (שו"ע אדמוה"ז סתר"י ס"ד): "נוהגים להרבות בנרות בבית הכנסת שנאמר על כן באורים כבד ה' ומתרגמיהן בפנסיא יקרו ה'". כן מצינו, אשר בביהמ"ק עצמו בשמחת בית השואבה היו מדליקים "מנורות של זהב" בעזרת נשים, מחמת השמחה הגדולה שהיתה אז.

ולכן, כשראו בני ישראל את כל הניסים שגמל איתם השי"ת, הדליקו נרות של הודאה והילול לה' – אשר הדלקת נרות אלו אין מקומם בהיכל, אלא בעזרה (וע"ד הנרות דשמחת בית השואבה הנ"ל).

והשתא א"ש דיוק הלשון "בחצרות קדשך" (לשון רבים) – כיון שנרות אלו הדליקו לא רק בחצר העזרה בלבד, אלא גם בעזרת נשים וסביבות המקדש בכלל [ניתירה מזו: ע"פ מ"ש אבודרהם (סדר תפלות חנוכה): "בחצרות קדשך ע"ש בחצרות קדשי", ושם (ישעי' סב, ט) קאי על העיר ירושלים – נמצא שהדליקו נרות בכל חצרות ירושלים].

ולפ"ז נמצא, שהתיבות "והדליקו נרות בחצרות קדשך" לא קאי אדלעיל (בהמשך לזה ש"פנו כו' וטהרו"), אלא נמשך לאחריו: "והדליקו נרות בחצרות קדשך ו[גם] קבעו שמונת ימי חנוכה אלו [וכ"ז כדי] להודות ולהלל לשמך הגדול".

* * *

האומנם, שלפי ביאור זה נמצא שבנוסח הברכה ד"ועל הניסים" לא נזכר מאומה אודות נס פך השמן דהנרות! אלא רק אודות הנס דנצחון המלחמה ("מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים כו' עשית תשועה גדולה כו'").

וביותר יפלא, דבסוגיית הגמרא אודות חנוכה – איתא (שבת כא, ב): "מאי חנוכה (על איזה נס קבעוה. רש"י) שכשנכסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים כו' ולא מצאו אלא פך אחד כו' נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה (לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה. רש"י)". ונמצא, דמה שקבעו אמירת "ועל הנסים" הי' בעיקר על נס השמן, ומ"מ, בברכת "ועל הנסים" לא נזכר כלל אודות נס פך השמן!

לא היו נרות המנורה מלאים כי היו מחזיקים יותר מחצי לוג כדמוכח שם (פט, א) דאמר מלמעלה למטה שיערו²⁴.

מיהא, מעצם הדין דכלי שרת אין מקדשין אלא מלאין מובן שכלי שרת צריך להיות מלא במדת עבודה הנעשית בו, וכאן לא היו הנרות מלאים ב"שיעור שלם הצריך לדבר" (ל' רש"י בזבחים, כנ"ל). ובמנחות (פח, ב) אמרו גבי נר שכבתה כמה נותן בה כשמטיבה באמצע זמנה, "פשיטא דבמידה ראשונה (חצי לוג) כו'".

ובעיקר קשה כנ"ל, שלא נתקיים דין המיוחד למנורה שצריך להנתן בה כמדתה. ושוב נמצא קשה על תירוצו של הב"י בסברא, דעל התירוצן שנתרבה בכמות – יש לפלפל אם שמן נס כשר, ועל התירוצן שנתרבה באיכות – יש לפלפל איך נתקיים כאן תן לה מדתה.

ה

יביא סברא לחדש דתירוצין הב"י שמצאו הנר מלא אינו שמן נס אלא שהשמן לא נחסר והמנורה דלקה, וידחה דוח נגד הכתוב "שמן למאור"

ובאמת, לכאורה י"ל דלפי האוקימתא שנתנו כל השמן במנורה ובבוקר מצאו הנרות מלאים, אין הכוונה שנכלה כל השמן במשך הלילה ושוב נתמלא הנר בבוקר בשמן חדש של נס כי כנ"ל בזה יש לפלפל אם שמן זית הוא. אלא פירוש הדבר הוא, דמעולם לא נחסר כלום מן השמן, והשמן שמצאו בבוקר הוא כמו אותו השמן שנתנו בה, אלא דכמו שמצינו במדרש רבה (שמות פ"ב, ה) על הכתוב "והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל" – "מיכן אמרו אש של מעלה כו' שורפת ואינה אוכלת", עד"ז י"ל בנדו"ד שבאמת לא חל שום נס עם השמן לא בהוספת גוף השמן ולא בהתחזק כחו, וכל הנס אינו שייך כי אם להאש, שנעשה באופן שלא הי' מכלה את השמן. ושוב השמן הוא שבער, והנס הי' רק במה שביחד עם זה שבער לא נחסר ממנו מאומה²⁵.

ונמצא שנתקיים בכל הלילות דינא דתן לה מדתה בשמן טבעי, היות שמעולם לא נחסר

24. ותימה לאיזה צורך היו נרות המנורה גדולים יותר מחצי לוג, וי"ל ע"פ מ"ש בירוש' הובא בתוד"ה ושיערו (שם), שאם לא מצאו אלא פתילה גסה היו מוסיפים במדת השמן.

25. ראה גם ב"ר (פי"א, ב): ברכו בנר... הדלקתי את הנר בלילי שבת ובאתי ומצאתי אותו במוצאי שבת דלוק ולא חסר כלום [אף שיש לפרש (עכ"פ בדוחק) הלשון "ולא חסר כלום" – שנתמלא הנר בשמן אחר. וראה במדב"ר ספ"ו]. וראה הערה הבאה.

עוד יקשה איך ישתמשו במנורה שהוקצבה לעבודה בענין שאינו עבודה, ומיהו בזה י"ל דכיון דעשו אז מנורה חדשה כדאיתא בר"ה (כד, ב) וכלי גבוה עד שלא נשתמש בהן גבוה רשאי להשתמש בהן הדיוט (תוספתא פ"ב דמגילה, יד הל' ביה"ב ספ"א). אבל תימה מנ"ל מצוה זו דהדה"נ אם נאמר דאין בזה החיוב שבתורה ואדרבה הוי אש זרה אשר לא צווה אותם, והנכנס לקדש שלא לעבודה לוקה (רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ב ה"ד).

ושוב היאך נתחנכה המנורה מחדש להדליק בה²³.

ובאמת טעות הוא בידונו לומר כן, כי השמן למנורה נתקדש לא ע"י נרות המנורה כ"א ע"י כלי מדת חצי לוג שהי' במקדש, וכדאי' במנחות (פה, ב), ועכצ"ל כן כי גם בכל יום

המנורה, הוא מאל"י, וא"כ אינו נוגע לחינוך המנורה.

והקשה חכם אחד, דע"פ מה דאיתא בירוש' שקלים (פ"ד ה"ב) דהשלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת מעכבים את הקרבנות*, ובמגילת תענית (פ"טו) איתא דח' ימים היו עוסקים בבנין המזבח ונגמר ביום ח"י**, וא"כ לא הוי אז מזבח, וממילא הטבת המנורה לאו כלום הוא ובודאי הדה"נ אז לא הוי רק מצוה בעלמא בלי שום סרך עבודה, ולית בה דינא דאין כל"ש מקדשין אלא מלאין, וסרה בזה ג"כ קושית העולם למה צריך לנס הא טומאה דחוי' בצבור, וז"א דאז הדה"נ ה' מצוה ולא קרבן, ובוה ליכא לדינא דטומאה דחוי' והוי מוכרחין לנס כי בלעדיו לא יעשו בטומאה מצוה סתם שאינה עבודה.

ודבריו תימה, דהא טומאה ושבת ילפינן מחד קרא כדאיתא בתו"כ פ' אמור הובא ברמב"ם הל' תו"מ (פ"ג ה"י), וא"כ לפ"ז איך הדליקו אז את המנורה בשבת, ובכ"מ משמע שהדליקו ח' ימים רצופים,

עה"ת שמות כח, מא) וענין המנורה פשוט בכמה קראי שהיא להעלות נר תמיד ולכן פשיטא שחינוכה הוא הדה"נ, אלא שחידשה מתני' שהוא בין הערבים דוקא, והרמב"ם (תו"מ פ"ג ה"א) הוסיף בל' המשנה "ולא את המנורה אלא בז' נרות בין הערבים" וכ' "אלא בהדלקת ז"נ" ע"פ הגמרא (שם נ, א) שהעיקר הוא שצ"ל הטבה בבקר, וא"כ אין נפ"מ מתי היתה עריכת הנרות,

– שג"ז עבודה כדכתיב יערוך אותו אהרן (שמות כו, כא, ויקרא כד, ג) וכדאיתא ביומא (כד, ב) איכא נתינת פתילה כו' איכא נתינת שמן –

אם בבקר אם בערב, ובלבד שההדלקה היא באופן כזה שתהי' ההטבה בבקר.

והא דאין הדלקה עבודה, אינו מפני שהארת הנרות אינו דבר חשוב אלא מפני שעשית האדם בזה אינה חשובה, כי אין בזה טורח ידי בנ"א וכמ"ש בתוס' (ד"ה הדלקה ביומא שם) כי עלית השלהבת, שזהו ענין

(* בהאי דינא דירוש' דהשלחן כו' מעכבים כו' וע"פ המסקנא שם מעכבים בעבודת פנים עכ"פ (ומ"ש בקה"ע שם ד"ה ואפילו "כגון ארון", בודאי הוא טה"ד כי במקדש שני לא הואי ארון, אבל קשה דלילפי מיני' דשימה אינו מעכב וגם פרוכת לא יעכב כן מ"ש שם בפני משה ד"ה ורבי "וכגון בשלחן" אינו מובן דשלחן גם לר' יוחנן מעכב כיון דכתיב ב' צלע, והול"ל פרוכת). ובתוספתא פ"ו דמנחות איתא השלחן המנורה והמזבחות מעכבין זא"ז ולא הוזכרו פרוכות, וגם אינו מחלק בין עבודת חוץ ופנים. ואולי אפ"ל הטעם דלא יעכב בהם הכתוב, משום דבארון ופרוכות אין בהם עבודה, כי הזאת הדם דפרוכות ובין הבדים הוי הזאה אע"פ שלא נגע - תודה"ה אלא זבחים טו, א. ועיינו מל"מ הל' עבודת יוהכ"פ פ"ג ה"ה.

והנה ברמב"ם לא מצאתי לע"ע דין הנ"ל. ונ"ל דלהרמב"ם ש"ס דילן פליג אירוש' ותוספתא, וראיתו מבחיים (נט, א) מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו, ואם עבודת עצמו א"מ כ"ש שא"מ עבודת אחרים, ומיני' ילפינן לשאר הכלים.

** ואגב דאתי לידא נימא בה מילתא: במ"ש במגילת תענית, יש להעיר ממ"ש שם פ"ח, בכ"ג במרחשון איסתתר סוריגא מן עורתא כו' וכשגברה יד בית חשמונאי כו' ובאותו היום שסתרוהו עשאוהו יו"ט ושם רפ"ט בג' בכסלו איתנטלו סימואתא מן דרתא (העזרה) כו' וכשגברה יד בית חשמונאי כו' ובאותו יום שבטלו עשאוהו יו"ט דמשמע שעוד בסוף מ"ח ותחלת כסלו התחילו בטהרת העזרה וא"כ צ"ע למה חכו עד כ"ה בכסלו, והנה מצאתי בכתובים אחרונים סי' חשמונאים א' ד' "יבנו מזבח חדש כו' ויחדשו את כל כלי הקדש וישימו את המנורה אל ההיכל כו' ועל המנורה העלו את נרותי' כו' ויהי ביום החמישי ועשרים לחדש ה' הוא כסלו כו' וישכימו בבקר ויעלו עולות על המזבח כו' ויחוגו את חנכת המזבח ח' ימים", אלא דמסתפינא להביא ראיי' מספרים אלו, אף שבכ"מ מובאים דברי בן סירא, חכמת שלמה ועוד.

ולבאר זה יש להקדים ביאור בדברי הגמרא הנ"ל, שימי חנוכה נקבעו (לא מפני הנס דנצחון המלחמה וישועת ישראל מידי היוונים, אלא) מצד הנס דפך השמן – דידועה השאלה בזה (שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פני"ג): הרי "עיקר הנס הי' בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים כו'", ולמה קבעו את ימי חנוכה מצד הנס דפך השמן? דלכאורה "איך עשו מן הטפל עיקר"?

והביאור בזה:

ידוע שעיקר הגזירה בימי חנוכה לא היתה על הגופים של בני ישראל, אלא על דת ישראל – "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". ובוה עצמו, עיקר הגזירה היתה (לא נגד התומ"צ לכשעצמם, אלא) נגד הרוחניות והקדושה שבתורה ומצות.

דהנה, לימוד התורה וקיום המצות אצל יהודי צריך להיות מצד הקדושה שבהם, שלמעלה מהשכל. שכן, כח השכל שייך לגדרי הנבראים – ואילו התומ"צ הרי הם חכמתו ורצונו של השי"ת, שלמעלה מגדרי נבראים. ולכן, בכדי "לתפוס" בתומ"צ זהו דווקא ע"י ההכרה בקדושה האלוקית שבהם. והיינו, שבלימוד התורה נרגש נותן התורה, וקיום המצות נעשה מתוך קבלת עול וביטול אל ה'.

ועל-זה היתה עיקר הגזירה:

היוונים, בהיותם אנשי שכל ומדע, הכירו במעלת התורה ובהיותה "חכמתם ובינתכם לעיני העמים" (דברים ד, ו). ולכן, לא מנעו מהיהודים את העסק בלימוד התורה וקיום המצות כאשר הוא מצד השכל; אלא, גזירתם היתה "להשכיחם תורתך [תורה שלך] ולהעבירם מחוקי רצונך" – להשכיח את זה שהתורה היא תורת ה' שלמעלה מהשכל, ולמנוע את קיום המצות מצד קבלת עול לרצון העליון.

[אלא, שמזה נשתלשל אח"כ שגזרו גזירות גם על לימוד התורה וקיום המצות בפועל. וכמרומז בלשון הרמב"ם (ריש הל' חנוכה): "בטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות", היינו שקודם "ביטלו דתם" – האלוקות שבתומ"צ, ואח"כ "לא הניחו אותם" בנוגע לעצם העסק דתומ"צ].

ומזה מובן, שכן הוא גם בנוגע לנצחון המלחמה; דמכיון שעיקר המלחמה היתה על הקדושה הרוחנית שבתורה ומצוות – לכן בנוגע לנצחון, שעיקר הנצחון הוא (לא בהצלחה הגשמית בהצלת הגופים, אלא) בהצלחה הרוחנית של בני ישראל, שנרגש אצלם הקדושה האלוקית שבתומ"צ.

ובזה יבואר לן גם מה שנס חנוכה הי' בנרות המנורה דווקא – דלכאורה, היוונים הרי טימאו את כל ביהמ"ק וכליו (שלכן הוצרכו לחנך את המזבח וכל כלי ההיכל), ולמה בחר ה' שהנס ייעשה בשייכות לנרות המנורה דווקא?

והענין בזה:

מצינו, שכאשר באים לתאר ענין רוחני – רגיל להשתמש במושג של "אור" בתור משל לזה (ראה ספר הערכים-חב"ד ערך אור-בהירות ס"א, ו"ש"ג), ובלשון הכתוב (משלי ו, כג): "כי נר מצוה ותורה אור". והטעם לזה, כי מציאות ה"אור" הוא הנברא הכי רוחני מבין כל הנבראים שבעולם הזה, בהיותו הנברא היחיד שלא נתפס (כ"כ) בגשמיות העולם, ולכן הוא מורה על ענין הרוחניות.

ומהאי טעמא הי' הנס דווקא בנרות המנורה – כי בזה בא לידי ביטוי תוכן הנצחון של חנוכה:

נצחון המלחמה הי' בזה שאצל היהודים הי' נרגש וניכר האור האלוקי שבתומ"צ ("תורתך" ו"חוקי רצונך") שלמעלה מגדרי הבריאה. ודבר זה בא לידי ביטוי בנס פך השמן – השייך לאור המנורה המורה על רוחניות (שלא נתפסת בגשמיות – שלמעלה מגשמיות העולם).

ומעשה יובן היטב מה שבסוגיית הגמרא לא נזכר מאומה אודות נס הנצחון במלחמה הגשמית, אלא רק אודות נס פך השמן:

בגמרא קאי אודות המהות של נס חנוכה ("מאי חנוכה"), והיינו הנצחון הרוחני בזה שנרגש האור האלוקי שלמעלה מגדרי העולם – שבא לידי ביטוי (לא בנצחון המלחמה, אלא) בנס הנרות דווקא.

ולמרות שבפועל הי' גם הנס דנצחון המלחמה (מה ש"מסרת גבורים ביד חלשים רבים ביד מעטים כו"), אשר נס זה הי' הקדמה וסיבה לנס הרוחני (דלולא נצחון המלחמה – לא יכלו לחנוך את המקדש, ובמילא לא הי' נס הנרות), וא"כ הו"ל לגמרא להזכיר עכ"פ נס זה –

מ"מ, לאחר שכבר נרחש הנס דנרות הרוחני, השייך לאלוקות שלמעלה מהעולם – אזי נס המלחמה, בהיותו נס גשמי, אין לו שום תפיסת מקום לגבי הנס הרוחני.

ומהאי טעמא, לאידך גיסא, בנוסח ברכת "ועל הנסים" נזכר רק אודות הנס דנצחון המלחמה, ולא נזכר כלל מנס הנרות: דכאשר מתעסקים בהודאה לה' על נצחון המלחמה, אי אפשר להוסיף בזה בחדא מחתא גם אודות נס הנרות הרוחני – כי אז, לא יהי' שום תפיסת מקום לנצחון המלחמה.

ולכן ההלל וההודאה על שני הנסים באו בשני זמנים נפרדים: הדלקת הנרות ואמירת "הנרות הללו" (שלא נזכר שם בפירוש נצחון המלחמה) – באה על נס הנרות; ואמירת ברכת "ועל הנסים" – באה על הנס דנצחון המלחמה.

נחסר ממנו באותו הלילה כי אם שמינית, ושוב ביתר הלילות שלא הי' להם כמדתה הרי לא הי' להם שום ברירה, ונתנו בתוך הנר מה שהי' בידם, ועל כרחך דתן לה מדתה אינו לעיכובא²¹.

איברא, דאכתי לא נתישב הענין להנך דעות דסבירא להו שבאמת מן הדין היו רשאים להדליק בשמן טמא שהי' נמצא במקדש לרוב, על יסוד דינא דטומאה הותרה בציבור (יומא ו, א), אלא שמ"מ נעשה להם נס שלא יבאו לידי כך והספיק להם שמן טהור, לפי ש"רצה הקב"ה להראות חיבתם לפניו ועשה להם נס זה" (לשון החכם צבי בתשו' ספ"ז), והיינו בכדי שיוכלו לקיים המצוה בכל שלימותה והידורה. ושוב צ"ע איך אפשר שנאמר שגרם הדבר להיפך מן ההידור, כי לא ניתנה להם האפשריות לקיים מצות ההדלקה בכל פרטי' כולל גם הא דתן לה מדתה, ובכל שמונת הלילות.

ולהוסיף עוד בזה, דהנה בס' ראש יוסף (שבת כא, ב), חקר דאם נאמר דבעינן כמידתה אפי' בדיעבד, היכא דליכא שמן כשר מספיק למנורה לכל הנרות, שמא יש לומר דחייבין לערב בו שמן פסול כו', ע"ש. ומעתה, מקום לומר בנדון דידן שמחוייבים להוסיף אפי' משמן טמא ממש (ולא רק שמן פסול) אחר שהותר בציבור, כדי לקיים "תן לה מדתה".

ובאמת, מלבד הא דבעינן תן לה מדתה שהוא דין המיוחד למנורה, לכאורה הי' עוד להוסיף קושיא מהא דקיי"ל בזבחים (פח, א) גבי כלי שרת בכלל, ד"אין מקדשין אלא מלאין", ופירש רש"י "שיעור שלם הצריך לדבר", והיינו דאם חסר השעור אין מקדשין. ומעתה הרי חינוך וקידוש כלי המנורה אינו אלא בהדלקה²² (מנחות מט, א), ואם נאמר שנתנו לתוך הנרות פחות ממלוא הכלי, נמצא שלא נתקיים הא דכלי שרת צ"ל מלא בקידושו,

21. והנה, לכאורה הי' לומר יותר מזה, דבאמת נתקיים כאן "תן לה מדתה" כדינו ממש, כי "מדתה" היינו כמות המספקת לדלוק מערב עד בוקר, כלשון הש"ס "מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר", ואחר שבימים ההם בזמן הזה היתה שמינית השמן מספקת לדלוק מערב עד בוקר נמצא שנתנית שמינית היא היא "תן לה מדתה". אבל מעתה יוקשה לאידך גיסא לגמרי, דמלבד היום השמיני, לא נתנו במנורה כמדתה, אלא יתר על מדתה, כי ביום הראשון נתנו פי שמונה ממדתה, וביום השני פי שבעה, וכן הלאה (ואף שהם לא ידעו זה מתחילה שיהי' נס, ולהכי נתנו במנורה כל מה שהי' בידם – אבל לפי המבואר להלן בפנים עדיין קשה ממה שבפועל נמצא שהמצוה לא נתקיימה בהידורה, נגד דברי החכם צבי דלהלן בפנים).

אבל באמת כל הנ"ל צ"ע, כי מלשון רש"י בפירושו על התורה (אמור כד, ג) "מדה זו הוקבעה להם", משמע יותר ד"מדתה" הוא בכמות קבועה שקבעה תורה ע"פ טבע העולם בכמות שמן המספקת לכך, היינו ש"מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר" אין משמעו לומר דייל בתר טעמא ותלוי הדבר באיכות השמן, אלא סימנא בעלמא הוא איזה כמות קבעה תורה לעולם להיות נותנים במנורה.

22. והעיר חכם אחד, דכיון דהדלקה לאו עבודה היא (יומא כד, ב) ולדעת הרמב"ם גם לכתחילה כשרה בזר (ביאת מקדש פ"ט ה"ז) א"כ למה אין מחנכין המנורה אלא בהדלקה.

אמנם לכאורה הטעם מבואר: דהנה ענין החנוך הוא התחלת השמוש בכלי זה בענינו (עיין רש"י

ועל כרחק צריך לומר דלשון תורה ולשון חכמים לחוד (חולין קלז, ב), ובלשון חכמים דבש סתם שאין לו שם לווי הוא דבש דבורים¹⁷. ולענין ז' משקין שהם הלכה למשה מסיני – דקראי אסמכתא ניהו (כמ"ש במפרשי המשנה מכשירין שם) – נוגע לשון חכמים (ולא לשון תורה), ולפיכך נכלל דבש דבורים בז' משקין ולא דבש תמרים¹⁸.

ומעתה הוא הדין לענין שמן, שבלשון המשנה, היינו בארץ ישראל דתנא ירושלמי הוא (ב"ק ו. ב), שמן סתם הוא שמן זית (כנ"ל מנדרים), ובפרט שלא מנו חכמים ז' משקין כמוני פטמים (תרומות פ"א מ"ב), דאין מטמאין אלא אלו השבעה בלבד (ראה מפרשי המשנה שם), היינו דלכל סוג יש רק משקה א', ובמילא רק שמן אחד בכלל, ועל כרחק שזהו שמן זית שרק הוא נק' שמן סתם.

היוצא מכל האמור, דזית דקרא דמנורה איצטריך למעוטי שאר שמנים (וכנ"ל בשמן המשחה), ובמילא עדיין קשה מנ"ל למעוטי שמן נס¹⁹. ושוב י"ל דזהו סברת תירוצי הב"י השניים, לומר שנברא שמן חדש.

אך מכל מקום, שערי סברות לא ננעלו, ותירוצא קמייתא שבבית יוסף איהו ס"ל משום איזה סברא דשמן זית דוקא ולא שמן נס, ולהכי פירש דלא כמות השמן נתרבתה אלא איכותו נשתנה, וחילקוהו לח' חלקים, כנ"ל.

ד

יביא קושיית המפרשים אאריך תירוצא שכב"י שנשתפרה איכות השמן, ויסיק דאף להנך מפרשים עדיין קשה שלא נתקיים דין "תן לה מדתה"

ובאמת, כבר נתקשו האחרונים גם בתירוץ זה שחילקו את השמן מתחילה לח' חלקים, מהא דקיי"ל במנחות (פס. א. וש"נ) "ת"ר מערב עד בוקר, תן לה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר כו' ושיערו חכמים חצי לוג", הרי דנאמר במנורה דין מסוים שנרותי טעונין כל המדה של חצי לוג, וא"כ לא היו רשאים לכתחילה בלילה הראשון לחלק את השמן וליתן במנורה פחות מכדי מדתה מאחר שעדיין הי' להם שמן בכדי המדה.

מיהו, על זה תירצו²⁰ שיש לשנות קצת מתירוץ הב"י, דלא נאמר שחילקו מתחילה השמן שבפך לח' חלקים, אלא בליל ראשון נתנו כל השמן במנורה, ואחר מצאו דלא

* * *

המורם מכל זה – בעבודת האדם:

מימי חנוכה שואבים את הכח, שאור הנשמה יאיר אצל יהודי, עד כדי כך שעניני הגוף לא יתפסו מקום אצלו.

ובפרטיות יותר:

לא מיבעי בענינים גשמיים כאלו שאינם שייכים לעבודת הנשמה – דענינים כאלו מעיקרא אינם נמצאים אצל יהודי, היות ש"בכל דרכיך דעהו", היינו שכל הענינים הגשמיים קשורים להשם;

אלא אפילו גשמיות כזו השייכת לרוחניות, ועד שהיא מובילה לרוחניות – בדוגמת נצחון המלחמה בימי חנוכה שהביא להצלה הרוחנית – הנה גם בזה, יהודי צריך לפעול בעצמו שה"גשמיות" שבזה לא יהי' לה שום תפיסת מקום. וזה נפעל עי"ז שכל מציאות הגשמיות תהי' רק במה שעל-ידה נתבצע העבודה (הרוחנית) של הנשמה.

17. ראה פירוש המשניות מכשירין שם דלשון המשנה "דבש דבורים" – "אל תחשוב כי דבש דבורים הוא ג"כ שם לווי כו'". ע"ש. העורך.

18. ועיין גם "רשימות" חוברת סא ס"ג.

שמן דקרא הוי שמן זית ולא איצטריך למעוטי שאר שמנים, מ"מ איצטריך תיבת "זית" לדרשת "זית מזיתו כו' שיהי' מובחר וראשון" (תו"כ שהובא לעיל. ועי' בפ' המלבי"ם הנ"ל, ובמנחות פו, א). אבל י"ל דדרשה זו היא מתיבת "כתית" (ראה רש"י מנחות שם).

20. כמובא לעיל הערה 3, מהפר"ח ותוס' הרא"ש.

19. וליתר שאת יש להוסיף, דגם את"ל שסתם

נקרא שמן סתם, שאין לו שם לווי (משא"כ שמן אחר)¹².

אבל כד דייקת שפיר אי אפשר לומר כן, דהרי מצינו להדיא בקרא תיבת "שמן" (סתם) ואינו שמן זית – בנחמי' (ח, יט): "עלי זית ועלי עץ שמן"¹³. וראה גם מלכים ב (ט, ג. ו.) "פך השמן גו' ויצוק השמן גו'", ואמרו בש"ס (הוריות יא, ב) שהוא אפרסמא דכיא¹⁴. גם בלשון חכמים מצינו דשמן סתם אינו שמן זית דוקא, דגרסינן בברכות (מג, א): "משחא דאפרסמא מברכינן בורא שמן ארצנו כו' שמן ערב" – הרי דנקרא שמן סתם. וברמב"ם הל' ברכות (פ"ט ה"ג) "שמן אפרסמון וכיוצא בזה", ומוכח דלא רק שמן אפרסמון (שי"א דעלה קאי עצי שמן דקרא, כמו שהובא לעיל), אלא גם שאר שמנים נקראים שמן סתם. והא דאיתא בנדרים (מג, א) "הנודר מן השמן מותר בשמן שומשומין", ופירש רש"י ז"ל דשמן (סתם) משמע שמן זית – לאו קושיא היא, כי זהו רק בלשון בני אדם, וגם זה הוא דוקא בארץ ישראל (כדאיתא בגמ' ופרש"י שם). אבל באמת בלישנא דקרא שמן סתם אינו דוקא שמן זית.

ואם נאמר כדהשתא, דשמן דקרא אינו שמן זית דוקא, שוב ניחא גם הא דבשמן המשחה איצטריך למיכתב (תשא ל, כד) "שמן זית", שהוא למעוטי שאר שמנים. [ועיין גם כן תורת כהנים אמור (כד, ב) גבי מנורה: "שמן זית, ולא שמן שומשומין כו' שמן זית מזיתו כו' הזית הראשון כו'". הרי בהדיא לכאורה דאיצטריך תיבת "זית" למעוטי שאר שמנים (ועל כרחק דשמן סתם דקרא לאו דוקא שמן זית). ואין להקשות כיון דאיצטריך זית למעוטי שאר שמנים, איך ילפינן מזית גם שצ"ל "מזיתו", ד"ל שילפינן שתי הדרשות מתיבת זית, או שא' מהן ילפינן מתיבת זית דפ' תצוה¹⁵].

אלא שאכתי קשה מדין טומאת משקין, דמוכח שם דשמן זית נק' שמן סתם בלי לווי, וכנ"ל.

ויש לומר בזה, בהקדם דבלאו הכי קשה אמתני' דמכשירין הנ"ל דחשיב "דבש דבורים", והרי סתם דבש דקרא (שאינו לו שם לווי) הוא דבש תמרים (רש"י ד"ה דבש – ברכות מא, ב¹⁶).

14. יעויין שם בפירוש"י ובי"ד הל' כלי המקדש פ"א ה"א – דמשיחת מלכי ישראל אינה בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון.

15. אבל במלבי"ם לתו"כ לא פי' כן, אלא ס"ל ששאר שמנים נתמעטו מתיבת שמן כי סתם שמן הוי שמן זית.

16. והוא מירושלמי בכורים פ"א ה"ג. ועיין רש"י סוכה ו' ע"א ד"ה דבש.

12. אבל מהא דאיתא במשנה שם "אין מקריבין על גבי המזבח אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים" אין רא' דסתם שמן הוי שמן זית, כי דין שמן במנחות ילפינן (מנחות פו, א) בק"ו ממנורה ששם נתפרש "שמן זית", דרק "כתיב" אימעוט דלא צריך למנחות (מנחות שם) אבל שמן זית צריך.

13. ועיין תוס' ד"ה עץ – ר"ה כג, א: עץ שמן, אפרסמון כו' לאו עץ זית הוא, דכתיב בעזרא צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן.

"שעמדה מלכות יון הרשעה"

הנה, עיקר גזירת היוונים הי' בסיבת היותם פלוסופים, דחכמת הפלוספיא מכחשת הנבואה והקדושה האלקית שלמעלה מן השכל (ראה לעיל).

והנה ידוע דשם כל דבר מורה על תוכנו ומהותו – וכך הוא בשם "יון" שמורה על "חכמה דקליפה":

דהנה, "יון" פירושו טיט, שנוצר ממים מעורבים בעפר. והוא ה"לעומת זה" של חכמת התורה, "אין מים אלא תורה" (ב"ק יו, א), דכאשר "מעורבים" עפר – חומריות עם השכל (מים) נעשה חכמה דקליפה.

[ובדקות יותר ענין זה ד"יון" שייך גם בלימוד התורה, כמאחז"ל (יומא עב, ב) "לא זכה נעשה לו סם המות", שאם ח"ו "לא זכה" – פירושו, שלא זיכך חומריותו (ובמילא לימודו מעורב עם חומריותו) – נעשה לו סם המות, כי אדרבה, ע"י ידיעותיו הוא מתיהר ומתגאה, מצדיק את מעשיו ומעוות את פסק דין התורה (שהרי כדי לכוון את ההלכה צריך להיות "וה' עמו" (סנהדרין צג, ב)).]

וענין זה נרמז באותיות יו"ן:

התחלת שם יו"ן היא באות יו"ד, דאות מורה על בחינת חכמה (ראה ספר התניא – אגרת התשובה פ"ה), ובשם "יון" היא חכמה דלעו"ז, היא חכמת הפילוספיא המנגדת ליו"ד דקדושה, היינו שהתחלת הנפילה היא רק בענינים של דעות נפסדות, מבלי לנגוע בדיבור ומעשה שלו.

אלא שאח"כ מורידו מעט מעט (כמו אדם הטובע בטיט) עד שבא למידות רעות, שהמדות נרמזו באות וא"ו (כי "המדות נכללות בדרך כלל במספר שש", הם שש המידות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד תניא שם).

ועד שמורידו למטה מטה ברע גמור, כנרמז באות ו'ן, שהיא נמשכת "למטה מן השורה", המורה על ירידה לקליפות (עיין בספר לקוטי תורה לרבינו הזקן פ' נשא (כג, ב) בפירושו שם "גרשון" – "גרש ו'ן").

(רשימות רבינו, חוברת ג)

דרכי החסידות

אמרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש נ"ע

קדושת התורה

קבלת עול לתורה כאיש פשוט

כתוב במדרש, שבשעה שמשעה-רבינו ע"ה, אמר לבניי שהקב"ה ייתן להם את התורה, היו בניי בשמחה. אבל משה-רבינו עצמו היה בפחד גדול. הפחד היה כיון שנתירא האם היא אצלו הקבלת-עול לקבלת התורה כאיש פשוט.

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק שמע זאת מהצמח-צדק, כשהיה בגיל חמש שנים, ולא הבין זאת. אח"כ, לכשהי' בן עשרים-וחמש שנים כבר הבין את הפחד של משרע"ה. ע"ד שמדובר בחסידות בנוגע להפרש בין 'עבד לפני המלך' ל'שר לפני המלך'.

בזמננו חסרה השמחה של האנשים פשוטים, וגם הפחד של משה-רבינו.

(ספר השיחות תש"ב ע' 119)

תורתי – אל תעזובו!

הבעל-שם-טוב הזדמן פעם לסלוצק. והזמינוהו להשתתף בחנוכת הבית לבית-המדרש, שהתקיימה בחצר בית-המדרש, והתייחסו אליו בכבוד גדול. הבעש"ט אמר שם 'תורה' בישבו על אבן-הבנין, אותה היהודים הביאו בעצמם עבור בנין ביהמ"ד, ועדיין לא שקעה בבנין.

והבעש"ט אמר:

אבן שיהודים סחבוה לבנין בית-המדרש יקרה היא ביותר, ע"ד המוכא בגודל מעלת האבן של רבי חנינא בן דוסא (שהשר וקה"ר בתחלתו); הבעש"ט אמר 'תורה' על האבן, והתורה נכנסה בליבותיהם של היהודים הפשוטים.

למדני העיר שאלו את הבעש"ט: מהו החידוש בתורה זו, הרי גם קודם למדנו, כמ"ש

וגדולה מזו מצינו בסנהדרין (סה, ב): "רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה ומיברו להו עיגלא תילתא ואכלי לי", ובפרש"י: "עיגלא תילתא, גדול כאילו הגיע לשליש שניו וגמרה גדילתו דהכי שביחי ומעלי למיכל כו', לישנא אחרינא, שהי' טוב ובעל טעם כאילו הוא שלישי לבטן". הרי אף שנברא ע"י נס מ"מ נק' עיגלא תילתא מחמת שנברא בתכונות כאלו כאילו הי' שלישי לבטן או שלישי שניו¹⁰.

ובספר מלכים א (יט, ה-ו) גבי סיפור דאליהו בברחו למדבר נאמר "והנה זה מלאך נוגע בו ויאמר לו קום אכול, ויבט והנה מראשותיו עוגת רצפים וצפחת מים", ופירוש עוגת רצפים – עוגה שנאפתה על גבי רצפה (גחלת). והרי היתה עוגה של נס (דדוחק לומר שהמלאך הביא מאיזה מקום עוגת רצפים וצפחת מים¹¹). ועל כרחך צריך לומר דנקראת "עוגת רצפים" מפני שהיתה דומה בתכונותי' לעוגת רצפים.

ג

יחזור לומר דוית דקרא קא ממעט שמן זית, ושוב ידחה ע"פ פלפול בראיות אם שמן סתם שמן זית הוא או לאו

אלא שלכאורה הי' אפשר לומר להיפך, דכמו גבי קרא ד"ממושבותיכם" גם בנדר"ד תיבת זית מיותר, כי סתם שמן דקרא שמן זית הוי, ואיתר למעוטי שמן דנס (על דרך הנ"ל בחטים שירדו בעבים שנתמעטו מיתורא דמושבותיכם).

ומנא אמינא לה דסתם שמן דקרא שמן זית הוי, דהנה השמן הוא מז' משקיין המכשירין לטומאה, כדתנן במכשירין (פ"ו מ"ד) "ז' משקיין הן כו' והשמן", ולענין משקיין אלו איתא בתו"כ (שמיני יא, לד) "מה מים מיוחדים שאין להם שם לווי, אף אני מרבה הטל כו' והשמן כו' שאין להם שם לווי", הרי דדוקא שמן שאין לו שם לווי הוא בכלל השמן שנמנה במתני' דמכשירין שמטמא משום משקה. ושוב תנן בתרומות (פ"א מ"ג) "אינו מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים". ומעתה, על כרחך צריך לומר דרק שמן זית

דבהפי' שלישי לבטן החידוש גדול יותר, שאפי' עגלה של נס נקראת בשם "כאילו הוא שלישי לבטן".

11. ואינו דומה להנאמר (מלכים א יז, ו) גבי אליהו בנחל כרית "והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבוקר גו'", ובסנהדרין (ק"ג, א) מהיכא כו' מבי טבחה דאחאב – דשם מפורש "מביאים" (משא"כ בנדר"ד שנאמר רק "והנה מראשותיו גו'"). ועוד דאם אוכלין דנס היו, עורבין ל"ל, ובפרט למ"ד (ראה חולין ה, א) דאנשים הוי. ופשוט.

לתוס' בפירוש זה.

מיהו בהפירוש ד"שליש גדלו", גם לדעת התוס' אין קושיא זו (אלא שיש בפירוש זה קושיא אחרת. עיי"ש בתוס'), ומצינו שפיר לקרא לעגלה שנבראת ע"י נס באותו שם שקורין לעגלה טבעית שגדלה שלישי, "עגלא תילתא" (ולמעור מרש"י ד"ה עגלה – עירובין סג, א).

ונמצא כאן בין רש"י לתוס', עד כמה מצינו להרחיק בזה שדבר של נס יקרא כשמו של הדבר הטבעי,

”כי לקח טוב נתתי לכם”, יש לנו הרי את לימוד התורה.

ענה להם הבעש”ט:

לא באתי כדי לחדש מאומה, אלא רק לפרש פשטי הכתובים; אכן פסוק זה אותו הבאתם, פירושו הוא כך – ”כי לקח טוב נתתי לכם”, זוהי תורת הנגלה, שבה ייתכן לחשוב שנתתי ”לכם”, שזה ’שלכם’, וישכחו על נותן התורה, מחפשים היתרים ומקשים קושיות;

ואילו ’תורת’, כשלומדים פנימיות התורה, ומאמינים בהשגחה פרטית, אזי ’אל תעזבו’ – לא שוכחים את נותן התורה.

(ספר השיחות ה’תש”ב עמ’ 128)

צריך להרגיש בעצמו בשעת הלימוד כיושב במתיבתא דרקיע

לידע נאמנה אשר בשעה שלומד ומזכיר שמות התנאים ואמוראים ושמות המפרשים, רש”י, תוספות ושאר הגאונים זי”ע, הנה שפתותיהם דובכות וצריך להרגיש בעצמו בשעת הלימוד כיושב במתיבתא דרקיע ושומע איך התנאים והאמוראים יושבים ושכינה מדברת מתוך גרונו דבר הוי’ ע”פ פירושי הגאונים זי”ע.

המתבונן והמרגיש כן אפילו במחשבתו הנה בהכרח שמרגיש דרך ארץ מיוחד מהסוגיא שלומד, ובדרך מקיף עכ”פ מרחף במוחו גדולת נותן התורה שהיא חכמתו ורצונו ית’ ובלבבו נרגשת חיבת קדושת התורה ואותיותיה, ואהבה לבני תורה יראי אלקים.

(אגרות קודש ח”ח ע’ רכא ואילך)

אלו השכלות אלקיות שהינם גבוהים ועמוקים יותר משכלי הנבראים

יש לדעת שהתורה היא חכמתו ית’, הגם שהאדם משיג עם הבנתו הפשוטה והמוגבלת את שכל התורה, שזוהי אכן המצוה של למוד התורה, שהאדם יבין בשכלו את השכלות התורה. אך יש לדעת שהתורה היא חכמתו יתברך, שאלו השכלות אלקיות הינם גבוהים ועמוקים יותר משכלי הנבראים.

וכן הוא בסוגיות התורה, הנראים לאדם פשוטים ביותר, אך האמת היא שבסוגיא הנראית פשוטה ומוכנת, טמונים ענינים רוחניים ואלקיים עמוקים במאד מאד.

ולמשל, הסוגיא של שנים אוחזין בטלית:

שני אנשים באים לבית דין, שניהם אוחזים בטלית שנמצאה, אחד אומר שהוא מצא את הטלית והיא שייכת לו לגמרי, ואילו השני טוען שהוא מצא את הטלית והיא לגמרי שלו.

ובאמת בלאו הכי משמע כן משיגרת ל’ הש”ס בסוגיין ”והדליקו ממנו שמונה ימים”, היינו מאותו השמן שהי’ בפך, דנראה יותר כתירוץ קמייטא שבבית יוסף, שאיכות השמן נשתפרה להיות דולק מאותה כמות לח’ ימים, אבל לא שנברא שמן נס.

אבל מלשון הש”ס לבד אין לדחות התירוץ שנברא שמן נס, כי עדיין אפשר לומר ד”ממנו” קאי על הפך ולא על השמן עצמו. מיהו מצד הסברא דשמן זית אמר קרא ולא שמן נס, נראה לכאורה בהכרח דלא כתירוץ זה.

ב

יפלא לתרין דבאמת שמן נס בכלל שמן זית דאמר רחמנא, ויביא ראיות מעין זה בש”ס

אמנם, אם לדין יש תשובה על סברא זו (דשמן נס לא נק’ שמן זית), דהרי אפשר לומר דכוונת הקרא ”שמן זית” היא לשמן שיש בו האיכות והתכונות דשמן זית, דצליל נהורי’ טפי (שבת כג, א) ונמשך אחר הפתילה (שם כד, ב, וראה תוד”ה מריש שם כג, א), וכ”כ משיב את הלימוד (הוריות יג, ב) ויפה לחכמה (מנחות פה, ב) ולעולם גם שמן נס בכלל.

וראי’ לדבר מהא דשנינו במנחות (ט, ב): ”בעי רב זירא חטין שירדו בעבים (ובתוד”ה חטין שם: דעל ידי נס ירדו בעבים) מהו לשתי הלחם, ממושבותיכם אמר רחמנא לאפוקי דחוצה לארץ דלא אבל בעבים שפיר דמי, או דלמא ממושבותיכם דוקא ואפילו בעבים נמי לא”. ומוכח דזה פשיטא ל’ דגם חטין דנס מקרו חטין (מאחר שיש להם אותן התכונות דחטין טבעיים), וכל הסלקא דעתך למעוטי חטי נס אינה אלא מחמת יתורא דקרא, דתיבת ממושבותיכם מיותרת ולמעוטי אתיא, ועוד זאת דבוודאי גם בחוץ לארץ יש חטים הדומים באיכותם לחטי ארץ ישראל ואעפ”כ קפיד קרא אמושבותיכם, ועל כן מיבעי ל’ אם הקפידא היא רק שלא יהי’ מחוץ לארץ (וחטים דנס לא נתמעטו) או שיש קפידא שיהי’ מארץ ישראל דוקא ובמילא אין חטים דנס בכלל. אבל בכל אופן גם חטין דנס שם חטים עליהו. וא”כ הוא הדין בנדו”ד דשמן זית אתי למעוטי שאר שמנים, אבל שמן נס הדומה באיכותו לשמן הבא מן הזיתים הוא בכלל שמן זית.

9. דלא כפירוש רש”י: ”שירדו בעבים, עם המטר, כששתו העבים באוקיינוס בלעו ספינה מליאה חטין”.

10. ועי’ תוס’ גיטין נו, א: ”יש מפרשים שלישי לבטן, ולא יתכן דאמרינן בפרק ארבע מיתות דהווי מברו להו עגלא תילתא”. פירוש, דעגלה שנבראת ע”י נס, אי אפשר שתקרא בשם ”שלישי לבטן”, דהא לא היתה בבטן מעולם. ומפני קושיא זו לא ניחא להו

את הלימוד ויפה לחכמה, יש להמתיק הא דבערובין (נג, א) מבקש הש”ס סיבות לזה שבני גליל לא נתקיימה תורתן בידן – ד”ל שהוא מפני דקשיא ל’ להש”ס, דאיפכא הי’ צריך להיות, שדוקא אצל בני גליל נתקיימה התורה, כיון שהי’ שמן זית (שמשיב את הלימוד ויפה לחכמה) מצוי אצלם ביותר, כדאיתא בסנהדרין (יא, ב) ובנויר (לא, ב). ועל זה מתרץ הש”ס שהסיבה היא מפני שלא הקפידו על לשונם כו’.

כבתחילה וניכר הנס אף בלילה א', א"נ שביליל ראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה ובבקר מצאו הנרות מלאים שמן וכן בכל לילה ולילה".

והנה, לכשנתבונן נמצא דחילוק יש בין הנך תלתא אוקימתות בעיקר גדרו של הנס ומהותו, מהו הפלא שנשתנה כאן מן הטבע, וממה דלקה המנורה. דלפי האופן הראשון, שחלקו מתחילה את השמן לח' חלקים, ונתנו לתוך המנורה בכל יום חלק שמינית³, הרי נמצא שלא היתה כאן שום התהוות חדשה של שמן, כי אם שנתחזק כחו של אותו השמן פי שמונה מטבעו הרגיל, באופן שאותה כמות השמן שהיתה דולקת בלאו הכי רק לילה אחת הספיקה להאיר שמונת הלילות. הרי שהנס והפלא הי' באיכות השמן, ששמן זה נשתנה באיכותו להיות דולק יותר מכפי טבעו ואיכותו הקודמת. משא"כ לאורך תירוציו של הב"י, שנתנו כל השמן במנורה אלא דשוב נתמלא הפך או הנרות, הרי נברא⁴ שמן חדש ממש באופן נסי יש מאין. ונס זה הוא נס בכמות השמן, שניתוסף על מה שהי'.

וידוע מה דאיתמר משמי' דהגר"ח מבריסק⁵ (ראה "המועדים בהלכה" (להרש"י זוין) ע' קנח. וש"נ) אשר לכאורה אי אפשר לומר שניתוסף שמן חדש ממש, דהא לא הוכשר להדלקה כי אם שמן זית, ד"שמן זית גו' להעלות נר תמיד" אמר קרא (ר"פ תצוה. אמור כד, ב), ושמן הנברא בדרך נסי הרי לא בא מן הזית ופסול למנורה. ולהכי מוכרח יותר כאוקימתא קמייתא שלא נברא שום שמן, אלא דחל הנס באותו שמן גופא שמצאו בפך לחזק כחו ואיכותו באופן שתאיר כל שמונת הימים. ויעוין גם בענין שמן נס בס' כלי חמדה⁶ (פ' ויקהל לה, כד-כח). ובאמת יש שמועה בזה בשם חסידי הצמח צדק, שבעת שהצמח צדק התראה פנים עם הגאון ר' אבלי פאסוילער בוילנא⁷, ודיברו על קושיית הב"י, אמר לו הצמח צדק דיש לתרץ הקושיא, דכיון דקרא קאמר שמן זית, וא"ת דלא נשתיר כלום בלילה הא' הרי זה שמן נס ולא שמן זית, א"כ עכצ"ל שנשתיר גם בלילה הראשון, וזהו הנס דליל א'. עכ"ל. ואף דהוא דיבר לענין תירוץ על הקושיא מה הי' הנס ביום הראשון, אבל כנ"ל ע"פ סברתו זו דשמן זית ולא שמן נס, צריך לומר דגם במשך שאר הימים לא נתוסף מאומה בכמות השמן, וכדארמין לעיל בשם הגר"ח דאי לא תימא הכי הרי חלק השמן שנתוסף הוי שמן נס ואין להדליק בו, ורק איכות השמן נשתנה דדלק וכלה לאט עד כדי חלק שמיני מהרגיל.

ד"ה עוד תירץ. וכ"ה בתוס' הרא"ש שם, שבילילה הראשונה נתנו כל השמן שבפך לתוך המנורה, ובכל לילה לא נחסר ממנו אלא שמינית.

4. או (שרק) נתוסף השמן – ראה ט"ז שם סק"א. כלי חמדה המצויין להלן בפנים.

5. ורווחא שמעתתא דהחילוק דלהלן בין שמן זית לשמן נס הוא מחידושי הגר"ח מבריסק. אמנם להלן

יובא דלפנינו עדות שכבר נאמר מפי אדמו"ר הצמח-צדק. העורך.

6. ועיי' אנציק' תלמודית ערך חנוכה ס"ב (ע' רמו). וש"נ.

7. ראה על פגישה זו בספר בית רבי ח"ג פ"ב. נשיאי חב"ד ובני דורם (אה"ק תשל"ב) ע' 70. העורך.

8. ובדרך אגב יש להעיר, שבזה ששמן זית משיב

בהשקפה ראשונה סוגיא זו פשוטה ומובנת, אולם באמת הנה לבר מההבנה הרגילה ופסק ההלכה למי שייכת המציאה, כולה או חלקה, יש בסוגיא זו ענין רוחני אלוקי כפי שהסוגיא נלמדת במתיבתא דרקיע, בישיבה של מעלה.

היא 'מצאה' ועל-ידיה התעורר הבעל-תשובה

כל העניינים כפי שהם בגשמיות בעולם-הזה, ששני אנשים באים לשאול בבית-דין למי שייכת המציאה – אינם שייכים במתיבתא דרקיע. וודאי הדבר שגם בישיבה של מעלה – מתיבתא דרקיע – לומדים את הסוגיא של שנים אוחזין בטלית, אלא ששם לומדים זאת עם הבנה רוחנית אלקית, אשר טמונה בסוגיא –

שנים, שני נשמות באים לבית דין של מעלה, שניהם בהיותם בעולם התחתון השיבו בעל-עבירה בתשובה, ובכחם עוררו מחלל שבת ונעשה שומר שבת, וכדומה. כל השלשה, שני המעוררים ובעל התשובה הינם בעולם האמת.

שני המעוררים שבזכותם נעשה יהודי לבעל-תשובה, באים לבית דין של מעלה ושניהם מחזיקים בטלית - פירוש, בזכות הגדולה שמבעל עברה ומחטיא את הרבים נעשה בעל תשובה ומזכה את הרבים. נשמה אחת אומרת שהיא 'מצאה' ועל-ידיה התעורר הבעל-תשובה, והזכות שלה היא. ואילו הנשמה השניה טוענת שהתשובה נגרמה כתוצאה מהתעוררות שלה, ולה הזכות.

וכן הוא בכל סוגיא, גם כזו שהאדם חושב שהיא שכל פשוט, הנה טמונים בה שכלים אלקיים, מעלה מעלה עד רום המעלות.

מי שידוע ומבין שהתורה היא חכמתו יתברך, יש אצלו הדרת הכבוד לתורה מסוג אחר לגמרי.

(תרגום מספר המאמרים אידיש (ע' 188 ואילך))

בתירוצי הב"י לקושייתו הידועה, ובדיני מנורה שבמקדש

יפרוס הקושיות שיש על תירוצי הב"י, ויפלפל באריכות אי שמן נס כשר למנורה, ובדין תן לה מדתה ועוד מדיני כלי שרת / יציע דרך חדשה בביאור מהות הנס ע"פ דברי הרשב"א בענין נמנע הנמנעות שבחיק הבורא

א.

יבאר החילוק בין תירוצי הב"י אם הוא נס נכמות או באיכות, ויביא הקושיות
לאוקימתא דנברא שמן נס

כבר נודעה לכל קושיית הבית יוסף (סי' תר"ע) לענין הנס שהי' לאבותינו בימים ההם, כדאיתא בשבת (כא, ב) "לא מצאו אלא פך אחד של שמן . . ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים", וז"ל הב"י: "איכא למידק למה קבעו (חנוכה) ח' ימים דכיון דהשמן שבפך הי' בו כדי להדליק לילה א' נמצא שלא נעשה הנס אלא בז' הלילות". והב"י שם תירץ קושייתו בכמה דרכים, והכי כתב: "וי"ל שחילקו שמן שבפח לח' חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק א' והי' דולק עד הבוקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס². ועוד י"ל שלאחר שנתנו שמן בנרות כשיעור נשאר הפך מלא

1. היינו דס"ל שימי החנוכה נקבעו על הנס דפך השמן. וראה רש"י שבת שם שפירש הקושיא בריש סוגיין "מאי חנוכה – על איזה נס קבעוה" (ונמצא לפירוש זה, שהכריע הש"ס דעל נס פך השמן קבעוה). ובאמת, גם לדעת הרמב"ם שתקנת יו"ט דחנוכה היא (גם) משום נצחון המלחמה (עיין בדבריו ריש הלכות חנוכה, וכבר נתבארה שיטתו זו בארוכה בלקוטי שיחות ח"י ע' 142 ואילך) – הרי זה שחנוכה

2. וכ"ה בתוס' הרא"ש שבת שם. ועוד.
3. וכ"ה לפי האופן שכתב הפרי חדש שם (סק"א

נרות חנוכה –

"להראות חיבתן של ישראל"

השינוי דנרות חנוכה משאר "נרות של מצוה" / תוכן אחד לכל מהלך עניני חג החנוכה / גזירות היוונים, מסירות נפשם של בני ישראל, נס חנוכה ומצוות הדלקת הנרות ביאור ענינם של נרות חנוכה ותוכנם של עניני החג – בעבודת האדם בכלל ובלימוד התורה בפרט

ב"נרות של מצוה" מצינו באופן כללי שני אופנים וסוגים:

א) נרות העשויים לכבוד, כגון נרות בית-הכנסת וכה"ג, שמדליקים אותם לכבוד ביהכנ"ס בלבד ולא לצורך אורם. ומשום זה אין מברכים עליהם ברכת בורא מאורי האש בהבדלה (ראה ברכות נג, א וברש"י. שו"ע אדה"ז סי' חצר ס"ז).

ב) נרות שמדליקים אותם לשם אור, כגון נרות שבת שנתקנה הדלקתם כדי להביא שלום-בית ע"י אורם; וכן הוא גם בנרות המקדש שהדלקתם היא לצורך אורם, כמש"נ (במדבר ב, ח) "יאירו שבעת הנרות".

נרות חנוכה שייכים לסוג הב' דנרות של מצוה, שמדליקים אותם לשם אורם. כמובן מכך שבפס"ד השו"ע (או"ח סי' תרפא) שאין מבדילין בנר חנוכה במוצש"ק, הוצרך לפרש דהוא משום "שאין נהנים לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו", ומשמע מזה דאילו היה מותר ליהנות מאורו היה מותר להבדיל עליו, דמזה מוכח שענינו הוא לשם אור.

אמנם בזה גופא נרות חנוכה חלוקים מנרות שבת ואף מנרות המקדש (אע"פ שנרות חנוכה הם לזכר הנס שנעשה בנרות המקדש), שכן אורם של נרות אלו הוא לשם תכלית אחרת הנעשית על ידם: נרות שבת הם לצורך שלום בית (ראה שו"ע אדה"ז ריש סי' רסג) ונרות

ביהמ"ק "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (שבת כב, ב. ועיין בספרא הובא בתוד"ה וכי שם);

משא"כ בנרות חנוכה – לא מצינו שימשו לאיזה תכלית ומטרה מחוץ להם, אלא תכליתם וענינם של נרות חנוכה הוא בהם עצמם.

ומה שאמרו רז"ל (שבת כג, ב) אשר נרות חנוכה הם לפרסומי ניסא – אין זה עיקר ענינם כי אם ענין נוסף. ראיה לדבר, דהלא גם כשמדליק נרות חנוכה באופן שאין בהם פרסומי ניסא, מקיים את המצוה ומברך עליה בשם ומלכות:

דנהה בנרות שבת אשר עיקרם הוא בשביל שלום בית, הרי אם הדלקתם היא באופן שאין גורמים שלום בית, אין מקיימים את המצוה. וע"כ הדין הוא דבעלי בתים שאוכלים על שלחן אחד, באם מדליקים נרות שבת במנורה אחת, לא יברכו שנים על ההדלקה, "לפי שכבר יש שם אורה מרובה" ולא נוסף בשלום בית עי"ז (ראה בכ"ז בשו"ע אדה"ז סי' רסג סי' ובהנסמן שם);

אמנם בנ"ח הדין הפשוט ד"נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם" (שבת כג, ב), אע"פ שלא נוסף עי"ז בפרסומי ניסא. וכן מוכח ג"כ ממה דאיתא בגמרא ש"בשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו", ומברך על הדלקת הנרות (שם כא, ב. ואף דצריך נר אחר להיכר, אך כתבו הפוסקים (או"ח סי' תרעה) דגם באין נר שני מברך ומדליק). הרי שגם במקום שאין פרסומי ניסא ה"ה מברך ומקיים את המצוה, וא"כ אי"ז עיקר ענינם של נ"ח, כי אם ענין נוסף¹.

* * *

ביאור הענין שנרות חנוכה אינם משמשים לשם תכלית אחרת, אלא ענינם בהם עצמם, יובן בהקדם הביאור בתוכנו הפנימי של חנוכה.

כל עניני חנוכה – הן הגזירות שגזרו היוונים באותו הזמן, הן מסירות נפשם של בני ישראל בזמן הגזירות שהביאה לנס חנוכה, הן הנס עצמו, ובמילא גם מצות נר חנוכה שתקנו חכמים לזכר הנס – הם ענינים השייכים להתקשרות בני ישראל עם הקב"ה באופן שלמעלה מטעם ודעת, כדלקמן:

1) ואין לזה סתירה מדברי הגמרא (שבת כב, ב) דנר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה, ופרש"י דלא שלטא בה עינא וליכא פרסומי ניסא (וראה ג"כ רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג ופ"ד הי"ב), ולכאורה באם אי"ז עיקר ענינם של נ"ח, מפני מה תהא פסולה?

דהפירוש בזה הוא, שהגדר דהדלקת נר חנוכה הוא באופן כזה שיהא אור המאיר לבני אדם, בדוגמת מנורת המקדש שנאמר בה "יאירו" (ולכתחילה צריכה הדלקתם להיות גם באופן של פרסום דוקא), ולכן אם הדליקם במקום (או בזמן) עיין סוף סי' תרעג בדברי הב"י, רש"ל, מג"א, חמד משה ועוד)) שאינם בגדר הארה לבנ"א (ולפרסם הנס), אז אין מקיים המצוה; אך אין הכוונה שישנו צורך שבפועל יראו בני אדם את האור, אלא רק שהדלקת נ"ח מצ"ע צריכה להיות באופן שהאור יוכל להאיר לבני אדם, וק"ל.

להתבונן בסיפורי הנרות

אין לנו רשות להשתמש בהן

אלא לראותן בלבד

(נוסח 'הנרות הללו')

בדרך כלל, כשהגמרא נוקטת בלשון "אלא", כוונתה לסייג את האמור לפני כן. כלומר, למרות שפרט מסוים נשלל, יש צד אחר שהינו חיובי.

"להודות ולהלל לשמך הגדול"

נוסח 'ועל הניסים' נקבע באופן שתחילה היא ההודאה על הנס, ולאח"ז מפרטים הניסים והנפלאות עליהם באה ההודאה. והנה, לאחר פירוט כל הניסים כו' חוזר הפיוט ומסיים "להודות ולהלל לשמך הגדול". וטעמא בעי.

אלא שבדיוק זה טמונה הוראה:

השבח והודאה להקב"ה אינו רק על הנסים והנפלאות עצמם, אלא זהו שבח והודאה להקב"ה על הא גופא שניתנה לאדם האפשרות לעבוד את הקב"ה – להודות לה', ולשבח את ה', ולהכיר ב"שמך הגדול" – גדולתו של הקב"ה בכל העולם.

(ספר השיחות תש"נ עמ' 66)

נרות להאיר

להתחיל ב"עשה טוב"

"מצות חנוכה ב"ש אומרים: יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך. ובי"ה אומרים: יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך" (שבת כא, ב)

ולכאורה יש לבאר הטעם הפנימי במחלוקת זו של בית-שמאי ובית-הלל:

לדעת בית שמאי, עבודת ה' של יהודי צריכה להתבטא בעיקר בקו של "סור מרע" – שלילת העניינים הבלתי-רצויים. ולכן, בתחילת העבודה, כאשר הרע בתוקף ובחוזק, יש צורך במאמץ רב כדי לבטלו, ולכן מרבים באור ומדליקים "שמונה נרות". וביום המחרת, כאשר הרע נחלש, כבר אין צורך במאמץ רב כל כך, ומורידים נר אחד. וכך יום אחר יום – "פוחת והולך".

לאידך, בית הלל סוברים שאופן העבודה הרצוי הוא "עשה טוב" – תחילת העבודה צריכה להיות הוספה בטוב בלא להתייחס לרע. יש להתחיל מנר אחד, והנר הראשון כבר יגרום ל"מכאן ואילך מוסיף והולך" – ה"תיאבון" הרוחני לתורה ומצוות יגדל, שהרי "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים".

ההלכה נפסקה כבית הלל. ההוראה: כדי לבטל את "מלכות יון הרשעה" שזו מציאותו של היצר אין להיאבק עמו ולהמעיט את החושך, אלא להוסיף באור. בסופו של דבר, ההוספה באור תגרום לביטול מציאות היצר ממילא.

(ע"פ לקו"ש חכ"ה ע' 399-396)

בזמן החושך - חייבים להוסיף

נרות חנוכה הם זכר לנס פך השמן שהיה בנרות ביהמ"ק. אמנם, מוצאים אנו כמה שינויים בין נרות חנוכה לנרות המנורה: במנורה הדליקו כל יום את אותו מספר הנרות, ואילו בנרות חנוכה מוסיפים כל יום עוד נר – מוסיף והולך. וגם – שאת המנורה הדליקו בתוך ההיכל, ואילו נרות חנוכה מצוה להדליקם על פתח ביתו מבחוץ דוקא.

הטעם בזה הוא – דהדלקת נרות המשכן והמקדש היה בזמן שלא היה חסר לבני"ג בגשמיות. וכמו בזמן שלמה, שבני"ג ישבו איש תחת תחת גפנו ותחת תאנתו בגשמיות, וכמו"כ גם ברוחניות – שהרי כשאין טרדות בגשמיות, מתמסרים לגמרי לענייני רוחניות ותורה ומצוות.

משא"כ נרות חנוכה, קשורים עם זמן שבו היתה הארץ תחת ממשלת יוון, וצבא היהודי היה מועט, וכמו"כ ברוחניות – שלא נמצא שמן טהור אפי' ללילה אחד.

ולכן כאשר המצב היה טוב גם בגשמיות וגם ברוחניות היה אפשר להסתפק במספר הנרות של הלילה הקודם. משא"כ בזמן נרות חנוכה, שהמצב הי' חשוך בגשמיות וברוחניות, לא מספיק מספר הנרות של הלילה הקודם, אלא צריך להתקדם ולהוסיף באור.

וההוראה מכך: כל יהודי הוא שליח של הקב"ה להאיר את חלקו בעולם. ואופן העבודה הוא לא להסתפק במעמד ומצב של אתמול אלא להוסיף כל הזמן בעוד אור.

גזירות היוונים – בנוסח "ועל הניסים" מתואר שמלכות יון הרשעה עמדה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ומבואר בזה (בדרוש "מאי חנוכה" לכ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ נ"ע, הנדפס בסה"מ תש"א ע' 59 ואילך. וראה גם לוח "היום יום" ב' טבת (נר שביעי דחנוכה)) שצריך מלחמתם היתה נגד הרוחניות (והאלקות) שבתומ"צ. דזהו "להשכיחם תורתך" דוקא, שלהיוונים לא היה איכפת (כ"כ) שישראל ילמדו תורה, אלא רצו שלימוד התורה יהי רק מצד השכל שבתורה, כל' הכתוב "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", ועי"ז "להשכיחם תורתך", להשכיח ח"ו מישראל שהתורה היא תורת השם, שיש בה אלקותו ית' שלמעלה מן השכל.

ועד"ז במצוות, שמלחמת היוונים היתה נגד האלקות שבמצוות, מה שהמצוות הם רצונו ית', דזהו "להעבירם מחוקי רצונך" (חוקי דוקא ורצונך דוקא), דשני ענינים בזה:

(א) שעל המצוות דעדות ומשפטים, להיותם מצוות שכליות, הסכימו היוונים, ועיקר מלחמתם היתה נגד חוקים שלמעלה מטעם וקיומם הוא בקבלת עול מלכות שמים, שכן הוא רצונו ית'.

(ב) גם לגבי קיום החוקים גופא, היו מסכימים שיקיימו אותם מצד איזו הסברה שכלית, שאף שאין החוקים מובנים בשכלנו, אך יש לסמוך על כך שכיון שמצווה החוקים הוא בעל שכל נפלא, הרי מסתמא ציוה על חוקים אלו ג"כ מצד איזה טעם שכלי אלא שהוא עמוק ביותר (ראה רמב"ם סוף הלכות תמורה. ולהעיר במדבר רבה פ' חקת (פ"ט, ט, ג) "על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדומה כו' רחוקה ממני". ולהלן שם (פ"ט, ט, ו) "א"ל הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה"). ועיקר מלחמתם היתה נגד "רצונך", שקיום החוקים הוא אך ורק מפני שזהו רצונו ית'.

ובזה יובן לשון הגמרא (שבת כא, ב) "כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל", דמשמעות הלשון הוא, שכשנכנסו להיכל השתדלו לטמא את השמנים, דלכאורה היו צריכים לאבד את השמן, ומפני מה רק טמאו אותו? וע"פ הנ"ל יש לבאר, דהנה כללות דיני טומאה וטהרה הם למעלה מן השכל, כמאמר המדרש (במדבר רבה ר"פ חוקת) "אמר הקב"ה חקה חקקתי גזירה גזרתי ואי אתה רשאי לעבור על גזרתי", וכדברי הרמב"ם (סוף הלכות מקואות) "שאינן הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא". וכיון שענין זה הוא למעלה לגמרי מהבנת השכל, נלחמו בזה היוונים ו"טמאו כל השמנים שבהיכל".

מסירות נפשם של בני ישראל – כנגד היוונים הייתה גם עבודת ה' של בני ישראל באותה העת בדרך נעלית, שלא ע"פ טעם ודעת. בעת המלחמה נגד היוונים, יצאו במס"נ (חלשים נגד גיבורים וכיו"ב), למען לימוד תורת ה' וקיום מצוותיו ית'. שענין המס"נ הוא למעלה מהשכל.

נס חנוכה – כתוצאה ממס"נ של בני ישראל, בו בא בהדגשה גילוי אלקותו ית' שלמעלה מטעם ודעת, שכן על אף שכל נס הוא למעלה מן הטבע והבנת השכל, אך

כהניך הקדושים

ע"י נס זה הראה הקב"ה את התקשרותו המיוחדת עם בני"י, "להראות חיבתן של ישראל" שכן מצד הדין היו יכולים להדליק גם בשמן טמא. (וראה פני"י שבת כא, ב. שו"ת ח"צ ספ"ז), ונמצא שמצד השכל לא הוצרכו לנס זה, וכל כולו אינו אלא להראות חבתן של ישראל באופן שלמעלה מהגבלות השכל.

מצות נר חנוכה – כיון שנס פך השמן מורה על התקשרות בני"י עם הקב"ה באופן נעלה מכל מידה והגבלה ("חיבתן של ישראל"), על כן תקנו חכמים שעיקר מצות חנוכה הוא הדלקת הנרות שהם זכר לנס פך השמן (ראה תוד"ה הרואה סוכה מו, א. מג"א ר"ס תרעו ובנ"כ שם. צפנת פענח (להגאון מראגאטשוב) על הרמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג), ולא ההלל וההודאה על נצחון מלחמת היוונים – כי דוקא בזה נגלה הקשר דבני"י עם הקב"ה שלמעלה מכל מדידה והגבלה.

* * *

אחר הדברים האלה יוכן מפני מה נשתנו נרות חנוכה משאר נרות של מצוה, שאין אור הנרות אמצעי לענינים אחרים, כי אם התכלית היא בהם עצמם, שכן הם מורים על ההתקשרות העצמית של בני ישראל עם הקב"ה, שאינה תלויה באף ענין אחר, ועל כן א"א לומר שנרות חנוכה הם לצורך ענין אחר ח"ו.

* * *

כאמור לעיל, הצד השווה דנרות שבת, נרות המקדש ונרות חנוכה, הוא שמדליקים אותם לשם אורם. ענין האור הוא תורה, כאמור הש"ס (תענית ז, ב) "אין אור אלא תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור". זאת אומרת אשר ענינם של שלשת סוגי הנרות הוא תורה. אלא שבתורה גופא ישנן כמה מדריגות, הנרמזות בהתחלקות דשלשת סוגי הנרות הללו:

נרות שבת – היינו כאשר לומד תורה בכדי לדעת כיצד לקיים את המצוות, "לידע את המעשה אשר יעשון", אשר כללות תוכנו הפנימי של לימוד התורה באופן זה, הוא ענין התורה ש"ניתנה לעשות שלום בעולם" (ספרי נשא ו, כו – הובא ברמב"ם סוף הלכות חנוכה לענין מעלת נרות שבת), וה"ז בדוגמת נרות שבת שנועדו לשם שלום בית.

נרות המקדש – היינו שלומד תורה מצד היותה ממוצע המקשר ישראל וקוב"ה, כאמור הזהר (ראה זח"ג עג, א) "תלת קשרין מתקשראן דא בדא ישראל אורייתא וקוב"ה", דע"י שישאל מתקשראן באורייתא הם מתקשרים בהקב"ה, וכמבואר בספר תניא קדישא פ"ה, הדביקות הנפעלת ע"י לימוד התורה. וה"ז דוגמת נרות המקדש, שהם עדות שהקב"ה שורה בישראל, כנ"ל.

והנה בשני אופני לימוד התורה האמורים, ה"ז נחשב בדקות ללימוד תורה שלא לשמה. לא מיבעי בלימוד בכדי לידע את המעשה אשר יעשון, שלומד לשם תכלית (קדושה) אחרת; אלא אף כשלימוד התורה שלו הוא במטרה להידבק ולהתקשר בקוב"ה נותן התורה, וכמבואר בספר התניא (פרק ה') ד"לשמה היינו כדי לקשר נפשו לה' ע"י לימוד

מבית פקידות המשטרה הראשית, שביום השני – כלומר למחר – יבואו שלש מחנות חיילים יהודיים מגדודי הספנים, הרוכבים והרגלים – למעלה משש מאות איש – להודות לו על טרחתו שבא לבקרו ועל הנאום והברכה שנאם בפניהם ובירך אותם. אבל מזהירים את הרבי שדבריו הביאו לשערוריה בקרב אנשי החיל, ושירי המלוכה שמו עיניהם עליו, ולכן ידע את אשר לפניו.

אנשי החיל התאספו בככר שבמבצר הפטרופובלסקי, שם אמר בפניהם מאמר.

בסיום הפגישה אמר להם הרבי ה"צמח צדק":

- כשמתעוררת שאלה של המרת הדת חלילה - חייב כל יהודי למסור את נפשו ממש, וגם כשהקיסר בכבודו ובעצמו מצוה להמיר את הדת, צריכים למסור את הנפש ולא לשמוע בקולו.

"כעבור כחמש שנים" ..

- כעבור כחמש שנים מפגישה זו ביקר פעם הקיסר את החיילים שהראו בפניו את גבורתם וחכמתם בקפיצה ובריקוד. הקיסר נהנה רבות מכל מה שראה ושאל את הגנרל לזהותם של החיילים. הגנרל מנה בפניו את שמותיהם, יעקב, בערל, וכדומה, שמות של יהודים. התרתח הקיסר בכעס של רציחה וגזר על החיילים להמיר את דתם מיד.

ענו החיילים לקיסר:

אדוננו המלך, לפני כחמש שנים, ביקר אצלנו הרבי מליובאוויטש, והוא אמר לנו שאסור להמיר את הדת גם אם הקיסר דורש זאת, ושיש למסור את הנפש על כך. ומיד קפצו לים וטבעו.

שני פלאים בדבר: א. מה שזכרו את אשר אמר להם הרבי ה"צמח צדק" לפני חמש שנים. ב. הכוח שהרבי ה"צמח צדק" הכניס בהם למסור את נפשם בפועל ממש.

כשדיבר הרבי ה"צמח צדק" בפני החיילים בענין מסירות נפש על הדת, ביקש אותם לפרסם את הדברים בין כל חבריהם למחנותיהם, ובגלל כך הענישו את הרבי ה"צמח צדק" בפיקוח ממשלתי עליו במשך ששה חדשים.

(ספר השיחות קיץ ה'ש"ת 135-134 ובתרגום ללה"ק עמ' קלו)

"גזירת הקאנטוניסטים – אמר הרבי ה"צמח צדק" – היא מעין מלחמת היוונים"

בערב התאספו כמה נכבדים אצל הרבי ה"צמח צדק" – מספר הישיש החסיד ר' יצחק ז"ל רובאשאו – הייתי משמש את הרבי והייתי נכנס ויוצא בחדרו של הרבי, לעשות את מלאכתי בשירות ושמעתי את כל אשר דיבר אז הרבי.

גזירת הקאנטוניסטים – אמר הרבי ה"צמח צדק" – היא מעין מלחמת היוונים שהיתה מלחמה רוחנית, ואין לשער גודל יקרת וחשיבות תפילתם והתהלים שלהם למעלה יותר מן המתפללים בכוונת האריז"ל, כי כל עבודתם היא במסירות נפש ומצד אמונה פשוטה, בלי תערובת שכל וידיעה, ועיקר הכל הוא מסירות נפש.

כשיבוא משיח צדקנו – אמר הרבי ה"צמח צדק" – יתענג ביהודים פשוטים בעלי מסירות נפש אלה. היכל מיוחד יהיה עבורם ובעלי המדע הגדולים ביותר יקנאו בהם. מי לנו גדול מהרמב"ם המגיע לאמונה פשוטה מתוך הכרה, הנה הוא בדעתו הגדולה יתפלא על הכוחות הרוחניים שיש ביהודים אלה, החשים ומרגישים אלקות, על שיהודים פשוטים כאלה, עמי הארץ פשוטים, ישיגו ויתעלו כל כך גבוה.

"עצה אחת ישנה, והיא – קבלת עול"

שאל החסיד ר' חיים מויטבסק: רבי, כיצד נעשים יהודי פשוט, תמים, בעל מסירות נפש?

ענה לו הרבי ה"צמח צדק":

מה אתה סובר, זה אכן הרבה יותר קשה מאשר להיות בקי בש"ס, – כי החסיד ר' חיים היה בקי בש"ס משכיל גדול בחסידות, ואף שהיה בעל עסק, היה רוב המעת-לעת עוסק בתורה ועבודה, – ואחרי הפסיקו בהתבוננות בינו לבין עצמו, אמר הרבי:

אלא, עצה אחת ישנה, והיא – קבלת עול, שכן, קבלת עול משנה את המהות. ועל ידי קבלת עול של עבד פשוט, שגם בשעה שישן ניכר עליו עול העבדות – אז יכול גם הלמדן והגאון להגיע למעלתו ולחשיבותו של יהודי פשוט, תמים ובעל מסירות נפש.

(אגרות קודש חלק ד עמודים קמז-קמח)

"גם כשהקיסר נכבודו ובעצמו מצוה להמיר את הדת, צריכים למסור את הנפש"

כשהסתיימה אסיפת הרבנים, הרבי ה"צמח צדק" התכונן לחזור לביתו, והודיעו לו

התורה" – אך בכ"ז אינו שלימות לימוד התורה לשמה, שהרי גם כשלומד תורה באופן זה, הרי רצונו ומבוקשו הוא ב"תוצאה" מהלימוד, שע"ז מתמלא רצונו ומבוקשו להיות דבוק בהקב"ה, ואין כאן לימוד התורה לשמה לחלוטין. וזהו החידוש באופן הג' בלימוד התורה:

נרות חנוכה – האופן הנעלה יותר בלימוד התורה לשמה, הוא שלומד תורה (לא לשם תכלית אחרת, ולא מפני עילוי שיהיה לו עי"ז, אלא) לשם התורה עצמה. דמכיון ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד" (תניא פרק כג בשם זוהר. ראה הנסמן במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ע' רפה. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א), היינו שהתורה היא חד עם עצמותו ומהותו ית', וכאמרם ז"ל שאנכי הוא ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית" (שבת קה, א לגירסת העין יעקב), דאנא (נפשי) הוא עצמותו ית', וזהו אמיתית ענין התורה – לכן כשם שהקב"ה אינו ח"ו אמצעי לאיזה ענין אחר וה"תכלית" הוא בו בעצמו, עד"ז הוא גם בלימוד התורה לשמה, שנרגש אצלו שהתכלית דלימוד התורה שלו היא התורה עצמה. דזה שיודע שאורייתא וקוב"ה כולא חד, פועל עליו שמוסר ונותן את עצמו ללימוד התורה בלי כל חשבונות (גם לא ה"חשבון" שע"ז יתקשר בהקב"ה). והרי זה בדוגמת נרות חנוכה, שכפי שנתבאר לעיל תכליתם וענינם הוא בהם עצמם.

למה דוקא על-ידי "כהניך"?

בנוסח 'הנרות הללו' אנו אומרים "על הנסים . . . שעשית . . . על ידי כהניך הקדושים".

וצריך להבין:

מה מיוחד בכך שהניצחון נעשה דווקא ע"י "כהניך הקדושים" – כפי שאומרים ב"הנרות הללו"?

ההסבר טמון בשאלה שמתעוררת על עצם מלחמת המכבים: הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד) כותב שכל המצווה "יעבור ואל יהרג" ובכל זאת "נהרג ולא עבר", הרי הוא מתחייב בנפשו. בעקבות זה לא מובן: כיצד יצאו המכבים למלחמה נגד היוונים שבדרך הטבע לא היה לה כל סיכוי?

לא ניתן לתרץ שמדובר ב"שעת שמד" שבה יש למסור הנפש על כל מצווה, שהרי גם בשעת שמד – החיוב למסור את הנפש חל רק אם כופים את היהודי לעבור על המצווה, אך אין חיוב לצאת למלחמה נגד המלכות שגזרה את הגזירות!

התירוץ לשאלה הוא בכך שהניצחון היה ע"י "כהניך הקדושים": הפוסקים (נמוק"י. הובא בכ"מ על הרמב"ם שם) מסבירים בדעת הרמב"ם, שאמנם "כל מי שנאמר בו יעבור ועל ייהרג, ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו", בכל זאת "אם הוא אדם גדול וחסיד, ירא שמים, ורואה שדור פרוץ בכך רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצווה קלה כדי שיראו העם ולמדו כו".

הכהנים, שהם היו גדולים וחסידיים וכו' – רשאים היו למסור את נפשם, ולכן יצאו למלחמה.

(משיחות ש"פ מקץ תשכ"ד)

מסירות נפשם של הקאנטוניסטים

"הרבה מהם נכו במר נפשם בעת שמעם את המאמר"

בעת שהיה הרבי ה"צמח צדק" בפטרבורג [באסיפת-ועידת הרבנים] בשנת תר"ג, התאספו – ברשות המלכות – הקאנטוניסטים, אשר עבדו בחילות הניצבים בפטרבורג והגליל, כשש מאות איש, והרבי ה"צמח צדק" אמר לפניהם מאמר חסידות בשפה המדוברת מה שפעל בהם התעוררות עצומה, והרבה מהם נכו במר נפשם בעת שמעם את המאמר.

אחרי זה יצאו כחמשה עשר איש, בתור באי כוח מכל חבורת אנשי החייל, ויגשו אל הרבי ה"צמח צדק", ויאמרו:

רבי, אנחנו יהודים מוכים ודוויים, אין אנו יכולים ללמוד, אין אנו יודעים שום דבר, נתלים אנו באמונה, ויודעים אנו רק את המלים של תפילות ימי החול, שבת ויום טוב, ברכת המזון וכמה פרקי תהלים מבלי להבין פירושים.

הרבי ה"צמח צדק" ענה להם:

יהודי המאמין בהשם יתברך שהוא בורא העולם ומחיה את העולם על כל ברואיו בהשגחתו הפרטית, ונתן לנו את התורה הקדושה ואת המצוות – ויודע המלים של התפילות, ברכת המזון ומספר פרקי תהלים, והוא אכן מתפלל, מברך, קורא קריאת שמע ואומר תהלים, הרי הוא יהודי חזק ובריא, היו בריאים בגוף ובנשמה והשי"ת יביא אתכם בריאים לבתיכם.

להאיר חשכת ה"חוי" הרוחני – הגלות

מיוחדת גם במצות אלו מצות הדלקת נר חנוכה, אשר מצותה "על פתח ביתו מבחוץ". זאת אומרת אשר כל העובר ושב בחוץ, כולל "תרמודאי", אומות העולם, רואה תומ"י פעולת הנר – שמאיר את החוץ והסביבה. ולא עוד אלא שנודע מראש בחוץ אשר באים ימי חנוכה והיהודים בכל מקום שהם ידליקו נר מצוה ויאירו חשכת הלילה (שהרי הדלקת נר זה היא משתשקע החמה), יאירו בחוץ.

על פי האמור מובן גם התוכן הרוחני שבדבר, שתכונה מיוחדת לנר חנוכה, שפעולתה, להאיר חשכת ה"חוי" הרוחני – הגלות, גלות כפשוטו ו"גלות" הפנימי החושך של החטא ויצר הרע (שרק הם סיבת הגלות כפשוטו שנאמר: מפני חטאנו גלינו מארצנו), להאיר תיכף ומיד, בלי צורך להקדמת הסברה (הכנסת ה"חוי").

להאיר את חשכת הגלות

חנוכה – חינוך העולם

ידועים דברי השל"ה, אשר ענין חנוכה קשור ופועל בכל העולם כולו, ובלשונו "חנוכה שבו הי' חנוכה בית המקדש והוא רומז לחינוך העולם, כי העולם נברא בשביל התורה וקיום המצות, והיוונים רצו לבטל תורה ומצות בישראל, וכשגברו החשמונאים אז נתגברו התורה והמצות ומיילא נתחנך העולם כו' וכמו שראשית הבריאה "יהי אור", כן מצות חנוכה בנרות".

ויש להוסיף ביאור בשייכות דחנוכה ונר אור – על פי המדובר במ"א בארוכה בענין תכונה המיוחדת שיש במצות נר חנוכה:

ואע"פ שכל המצות פועלות בעולם (וכדלעיל בשל"ה) הנה פעולה זו בעולם לא תמיד נראית לעיני בשר ותיכף לעשית המצוה,

וכמו במצות הצדקה שהיא כללות המצות ושכרה חיים לנותן הצדקה ובני ביתו וממשיכה חיים בעולם – אין פעולה זו באה כסיבה ומסובב דזרע וקציר וכיו"ב, ופשיטא – דאינה נראית בעיני בשר, וגם – אינה מובנת בשכל הטבעי.

ועד"ז בכללות קיום כל מצוה ומצוה שעי"ז ממשיכים אור אין סוף בעולם, וכנרמז בכתוב "כי נר מצוה ותורה אור", הרי אור זה אינו נראה לעיני בשר.

יתרון בזה במצוות של הדלקת נרות – בבית המקדש ונרות שבת ויו"ט בבית וכו' – שהאור נראה, ואדרכה – צריך להיות נראה דוקא לעיני בשר של אלה הנמצאים בבית איך שמאיר בפועל ממש.